

УДК 342(477)(063)
ББК 67.9(4укр)я43
П 76

Оргкомітет конференції

Співголовуючі:

Сагайдак М.П. – к.е.н., доцент, член-кореспондент Академії економічних наук України, декан факультету економіки підприємництва та права Криворізького економічного інституту ДВНЗ «Криворізький національний університет»;
Макаренко О.Ю. – д.ю.н., доцент, завідувач кафедри права Криворізького економічного інституту ДВНЗ «Криворізький національний університет».

Члени організаційного комітету:

Голікова К.О. – к.ю.н., доцент, заступник завідувача кафедри права Криворізького економічного інституту ДВНЗ «Криворізький національний університет»; **Величко Д.М.** – к.ю.н., доцент кафедри права Криворізького економічного інституту ДВНЗ «Криворізький національний університет»; **Копайгора І.І.** – кандидат юридичних наук, доцент, доцент кафедри філософії ДВНЗ «Криворізький національний університет»; **Золотарьова М.К.** – к.ю.н., старший викладач кафедри права Криворізького економічного інституту ДВНЗ «Криворізький національний університет»; **Юсупов В.А.** – к.ю.н., старший викладач кафедри права Криворізького економічного інституту ДВНЗ «Криворізький національний університет»; **Ченшова Н.В.** – к.ю.н., доцент кафедри права Криворізького економічного інституту ДВНЗ «Криворізький національний університет»; **Макаренко Н.А.** – асистент кафедри права Криворізького економічного інституту ДВНЗ «Криворізький національний університет».

Пріоритетні напрями модернізації системи права України:

П 76 Матеріали міжнародної науково-практичної конференції, м. Кривий Ріг, 13-14 листопада 2015 р. – Кривий Ріг : ДВНЗ «Криворізький національний університет», 2015. – 160 с.

ISBN 978-966-916-039-3

У збірнику представлено стислий виклад доповідей і повідомлень, поданих на міжнародну науково-практичну конференцію «Пріоритетні напрями модернізації системи права України», яка відбулася на базі ДВНЗ «Криворізький національний університет» 13-14 листопада 2015 р.

УДК 342(477)(063)
ББК 67.9(4укр)я43

НАПРЯМ 1. ТЕОРІЯ ТА ІСТОРІЯ ДЕРЖАВИ І ПРАВА; ІСТОРІЯ ПОЛІТИЧНИХ І ПРАВОВИХ УЧЕНЬ

НОВІТНІ АСПЕКТИ ПРОБЛЕМАТИЗАЦІЇ ВЗАЄМОЗВ'ЯЗКУ ЗАГАЛЬНИХ ПЕРСПЕКТИВ ІСТОРІЇ ТА ПЕРСПЕКТИВ МОДЕРНІЗАЦІЇ СИСТЕМ ПРАВА

БАРАБАШ О. В.

*кандидат філософських наук, доцент,
доцент кафедри логіки*

*Національний юридичний університет імені Ярослава Мудрого
м. Харків, Україна*

Бурхливі і багато у чому дивні для 21 століття події останніх кількох років, епіцентром яких стала, у тому числі Україна, начебто ставлять під сумнів тривалі напрацювання, перш за все, стосовно мирної майбутності під захистом права, що ствержене у кореляції національне – міжнародне. Але, на наш погляд, вони, скоріше, саме у кризовій фазі лише більш гостро проявляють вузлові центри суперечності, актуалізують нові аспекти дослідницької уваги щодо модернізації системи права в Україні, окреслюють загальні перспективи розвитку права в національно-міжнародній контекстуальності. Не намагаючись претендувати на повноту аналізу, ми зважаємо за доцільне звернути увагу на наступні актуальні зони вказаної проблематики, що є пов'язаними зі своїми чинниками впливу на сукупність процесів сучасності. У різноманітній науковій літературі в аналізі перспектив розвитку систем права одне з ключових питань – сполучення міжнародного та національного права, в якому важливу роль займає пошук типів правових систем, як найбільш узагальненої ланки щодо класифікації, окреслення відповідних моделей і з'ясування суми тих чинників, що формують їх та роблять функціонально спроможними на різних рівнях. Розглядаючи суму досліджень у цій площині, М.І. Мірошніченко відзначає: «У юридичній літературі в основному склалися формаційний і цивілізаційний підходи до визначення оптимальних критеріїв типології правових систем. Існуючі концепти типології побудовані на доктринах, які на перше місце ставлять юридично-технічні та ідеологічні критерії і є актуальними для державоцентристської парадигми розвитку юридичної науки. Водночас,

висловлюються думки про доцільність творчої взаємодоповнюваності соціально-економічних (характерних для формаційного підходу) і культурно-духовних (характерних для цивілізаційного підходу) факторів.» [1, с. 61-62] Вищевказана тенденція відзначається у навчальному посібнику «Правові системи сучасності» під редакцією Ю.С. Шемшученко, у якому автор 1-го розділу Н.М. Оніщенко також виділяє змішаний підхід, але і застерігає від спроб механічного поєднання цивілізаційного підходу з формаційним [2, с. 43]. У підсумку, саме на підґрунті творчої взаємодоповнюваності соціально-економічних і духовних факторів, з урахуванням згаданих методологічних небезпек механіцизму, розробляються нові концепції типологізації, серед яких і авторська концепція М. Мірошніченко, що ускладнює розуміння критерію на національно-державному підґрунті, але, водночас, вводить у широкі контексти, що формулюють відтінки універсалізму. На цій теоретичній основі стають можливими подальші розробки концептів правового стилю, правової традиції, спільності історичного походження та інші. Їх дослідницька спрямованість пов'язана з пошуком статичних та динамічних елементів розвитку права, алгоритму їх сполучення, дієвості системи й її окремих складових, виділення базових підвалин, здатності власного розвитку й розвитку у взаємодії, тощо. Зрештою, як сума власне теоретичних питань, так й спектр їх проєкцій у площину практичного характеру пов'язані зі своїм визначенням щодо проєкту міжнародного права, загальними ракурсами його взаємодії з правом національно-державного рівня, механізмами імплементації норм міжнародного права, розумінням своїх духовних, соціальних, інституціональних ідентичностей та можливостей їх соціально-ефективного представлення, коректного сполучення і відстоювання. Якщо прийняти змішаний підхід щодо типологізації правових систем, з виходом на коло вищезгаданих питань то, на наш погляд, в аналізі чинників та факторів утворення типів і їх подальшого розвитку, слід враховувати наступні проблемні аспекти. Сучасний світ є надто динамічним у багатьох показниках; регіональні та локальні ідентичності вже не всюди характеризуються статичними й усталеними показниками духовно-культурного або інституціонального характеру, не виходять з параметрів стійкої соціальної стратифікації, не відзначаються однозначністю національно-географічної прив'язаності. Фундаментальні світоглядні позиції, що тривалий час формували середовище безальтернативності лібералізму, з відповідною традицією ставлення до свободи, проникненням його цінностями та готовністю репродукувати лише на цьому підґрунті ідеї та відповідні інституції поширюються у зв'язку з парадоксальною готовністю до прийняття обмежень свободи в способі життя. В такий спосіб відбиваються зміни,

що викликані загрозами сучасного світу (тероризм, екологічні проблеми, економічна криза, тощо). Яскравий приклад – трансформації суспільної думки щодо можливостей обмеження прав і свобод, і відтворення цієї позиції в національному законодавстві Канади). Втім, і самі ідентичності локального, національно-державного масштабу вже не можуть виступати предметом аналізу узяті лише як незмінна одиниця виявлена національно-культурним ретроспективізмом. На сьогодні вони також є результатом впливу багатьох факторів, визначення яких у сучасному світі окрема проблема (теорія хаосу пропонує відомий приклад про рух крильця метелика в одній частині світу, що здатен спричинити колосальні зміни в іншій (торнадо)). Також, вочевидь, навіть у межах розуміння того, що маркується як культурний релятивізм, все одно маємо приймати до уваги динамізм розвитку локальних, регіональних, національних, тощо ідентичностей у ракурсах глобальної універсалізації з особливими темпоритмами змістовного впливу місцевого характеру. В його оформленні і смислового розвитку значну роль відіграють сучасні маргіналії, що часто є значно активнішими суб'єктів, що виступали у якості більшості і, водночас сприймалися носіями й зосередженням традиції. Окрема проблемна площина, яка, на наш погляд буде проявляти змістовно впливові риси – міграційні потоки і, відповідно, масове переміщення, а, слідом і змішання різнорідних явищ, що традиційно виділялися у якості характерних, а, можливо, системних елементів у типологічному й класифікаційному аналізі. Масові міграції як швидкі переміщення великих груп людей, розпорошення представників різних світоглядних та інституціональних традицій у чужорідне середовище без знання місцевих світоглядних координат, норм співіснування, і з чітко вираженим намаганням зберегти і відстояти ідентичність зовсім іншого характеру – цей фактор буде, у тій, або іншій мірі впливати на моделювання майбутнього. Проблема масової міграції вже на сьогодні досягла такої соціальної й правової гостроти, що Федеріка Могеріні, верховний представник Європейського союзу із питань закордонних справ, в одному зі своїх інтерв'ю констатувала загрозу розпаду ЄС.

Ще одна суттєва, на наш погляд, проблемна площина, що розкривається у новітніх аспектах, стосується постанови питання щодо взаємозв'язку економічних інтересів як одного з вирішальних факторів розвитку сучасності, а у окремих авторів і загального знаменника і універсального мірила, з культурно-духовними елементами, традиціями інституціоналізму, розвитком права. Відомий теоретик права, економіст і суддя Апеляційного суду Сполучених Штатів сьомого округу Чикаго Ричард А. Познер ще у відомому дискусійному дослідженні «Економічний аналіз права» звертається до концепції економічної теорії

права і намагається через застосування економіки пояснити якомога більше правових явищ. В його роботах послідовно простежується наступна позиція: «...чимало галузей права, особливо (але не виключно) великі правові ділянки – власність, делікти, злочинність, контракти тощо – несуть на собі суттєвий відбиток економічних умовиводів» [3, с. 57]. Загалом, відстоювання економічного інтересу суб'єктів суспільства пов'язується з тією фундаментальною цінністю консервативного гатунку, що позначається як «ефективність», має чіткі економічні параметри й узгоджується з концептуальними засадами англо-американського способу життя, від розробок Адама Сміта – «Те, що Адам Сміт розумів під поняттям «багатство націй» у цій книзі зветься ефективністю» [3, с. 341] до намагання простежити розвиток загального права, яке «...якнайкраще (хоч і не ідеально) можна пояснити як систему, спрямовану на максималізацію суспільного багатства» [3, с. 57]. Баланс взаємодії економіки та права, за Ричардом А. Познером, має спиратися на позицію, що «в підґрунті юридичної логіки лежать економічні принципи» [3, с. 59], а явна або «неявна економічна логіка» [3, с. 337] є в основі системи загального права. Центральне поняття «ефективності» в більшій мірі відповідає змісту усєї концепції ніж поняття, що пов'язані з базовими цінностями й дискурсом ліберального характеру, а справедливість і чесність загалом відзначаються як «поняття, що не мають стосунку до економіки й економістів» [3, с. 58] і, відповідно, «на жаль, запропонована Роулзом теорія дистрибутивної справедливості залишається лише теорією, яку важко застосувати на практиці» [3, с. 593]. Завершуючи звернення до концепції Ричарда А. Познера, згадаємо, що думки й ідеї в ній являють собою звичайний товар, що його у величезній кількості виробляє конкурентний ринок, а «ринок ідей, про який писав ще Голмс, є фактом, а не лише риторичною фігурою» [3, с. 838]. Втручання держави в роботу ринку ідей може створити лише небезпеку руйнації демократичного процесу, а якщо розглядати право в контексті справи розподілу ресурсів, то правова система визнається методом розподілу ресурсів, який поступається ринку, що «краще оцінює альтернативні використання» [3, с. 661]. Підсумуємо, що наведені положення представляють суперечливу та дискусійну, але авторитетну думку щодо перспектив розвитку права і також репрезентують впливовий англо-американський світ. Наскільки подібне методологічне спрямування є таким, що відображає актуалізацію економічного інтересу в сучасному світі і, можливо, його новітнє за якістю інституційне представлення, і як воно може відбитися на питаннях типологізації, виділенні національного і співпражіння його з міжнародним правом у прагматичних вимірах

імплементатії тощо – на нашу думку це окремий змістовний блок вартий додаткової наукової уваги.

ЛІТЕРАТУРА:

1. Мірошніченко М. До проблеми критеріїв типології правових систем у сучасних умовах правових трансформацій / М. І. Мірошніченко // *European Political and Law Discourse*. – 2014. – Volume 1 Issue 6. – С. 59-68.

2. Правові системи сучасності: Навчальний посібник для магістрів права / Відп. ред. Ю. С. Шемшученко. – К.: Вид-во «Юридична думка», 2012. – 492 с.

3. Познер Р. А. Економічний аналіз права / Ричард Аллен Познер; пер. з англ. С. Савченко. – Київ.: Наукове видавництво «Акта», 2003. – 862 с.

ПИТАННЯ КОРОЛІВСЬКОЇ ВЛАДИ В ТРАКТАТІ ГЕНРІ БРАКТОНА «ПРО ЗАКОНИ І ЗВИЧАЇ АНГЛІЇ»

ВІДІШ Н. О.

студентка економіко-правового факультету

*Одеський національний університет імені І. І. Мечникова
м. Одеса, Україна*

Відомо, що XIII століття – один з основних етапів в історії становлення англійської судової системи. Саме тоді відбулося становлення «писаного права» (*lex scripta*), яке стало невід'ємною частиною суспільно-політичного життя. Серед спроб узагальнити і зафіксувати досвід англійської юриспруденції значний інтерес представляє правова пам'ятка цього часу – трактат Г. Брактона «Про закони і звичаї Англії», який став, з одного боку, кодексом, в якому вперше зафіксовані неписані норми англійського права, а з іншого боку – новим раундом політичної боротьби після прийняття Великої хартії вільностей. У практичній діяльності авторитет трактата Г. Брактона підтверджується фактами, коли навіть ті судді, які стверджували, що його вчення ніколи не розглядалися як джерело англійського права, цитували його для посилення своєї аргументації. Усе це і дозволило йому стати основним джерелом правової літератури XIII-XIV ст. [1, с. 167].

Оскільки трактат Г. Брактона є першим досвідом зводу норм англійського загального права, його відрізняє деяка хаотичність і